

*Василь ІЛЬНИЦЬКИЙ  
Микола ГАЛІВ  
(Дрогобич, Україна)*

## **ШВЕДСЬКА АСОЦІАЦІЯ ОБОРОННОЇ ПІДГОТОВКИ (FÖRSVARsutbildarna): ІСТОРИОГРАФІЯ ТА ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ДОСЛІДЖЕННЯ**

Дослідження діяльності Шведської асоціації оборонної підготовки (Svenska Försvarsutbildningsförbundet; скорочено – Försvarsutbildarna) у сучасній науковій літературі перебуває на перетині історії оборонної політики, громадянської мобілізації та неформальної освіти. Водночас специфіка цієї проблематики полягає у відносно обмеженій кількості суто академічних праць і домінуванні офіційних, аналітичних та інституційних джерел. Саме тому джерельна база дослідження має комплексний характер і включає нормативно-методичні матеріали державних органів, внутрішні документи зазначеної організації та публікації довідково-історичного типу.

Ключовим узагальнюючим дослідженням є праця К. Бйоремана [2], яка висвітлює столітню історію організації. У ній простежено еволюцію Шведської асоціації оборонної підготовки від ранніх форм добровільної оборонної підготовки до сучасної структури, інтегрованої в систему «тотальної оборони» Швеції. Автор наголошує на поступовому розширенні функцій організації – від суто військової підготовки до ширшої діяльності у сфері підвищення готовності суспільства до кризових ситуацій. Праця має характер офіційно-історичного дослідження, проте містить важливий фактичний матеріал щодо інституційного розвитку, структури та напрямів діяльності організації.

Безумовно, першорядною складовою джерельної бази є матеріали шведських державних органів, насамперед Шведського агентства з питань цивільних надзвичайних ситуацій (Myndigheten för samhällsskydd och beredskap – MSB). У цих документах Шведська асоціація оборонної підготовки розглядається як складова ширшої системи добровільних оборонних організацій. Зокрема, наголошується, що такі організації забезпечують підготов-

ку громадян до виконання конкретних функцій у системі цивільної та військової оборони [1]. У методичних матеріалах MSB підкреслюється значення добровільної участі громадян у забезпеченні національної безпеки. У документі «Як волонтери сприяють гарній підготовці» (*Så bidrar frivilliga till god beredskap*) зазначено, що добровільні організації відіграють важливу роль у підвищенні загальної готовності суспільства до криз і надзвичайних ситуацій [8]. Це дозволяє розглядати Шведську асоціацію оборонної підготовки не лише як освітню структуру, але як елемент інституційної архітектури національної безпеки. Інші матеріали MSB акцентують увагу на необхідності залучення громадян до діяльності добровільних оборонних організацій. Зокрема, наголошується: «*du behövs*» (ти потрібен), що відображає орієнтацію державної політики на широку соціальну мобілізацію [4]. У цьому контексті Шведська асоціація оборонної підготовки виступає одним із ключових інструментів реалізації цієї політики.

Важливу групу джерел становлять матеріали самої організації, розміщені на її офіційному сайті. Вони дають змогу відтворити структуру, функції та напрями діяльності Шведської асоціації оборонної підготовки. Зокрема, у розділі «*Om oss*» підкреслюється, що організація здійснює підготовку як для добровільних оборонних структур, так і у співпраці зі Збройними силами Швеції [6]. Це свідчить про її інтегрованість у державну систему оборони. Матеріали щодо навчальних програм демонструють різноманітність форм підготовки. Наприклад, зазначено, що організація пропонує курси для осіб, які беруть участь у діяльності добровільних оборонних організацій і взаємодіють із Збройними силами [5]. Окремий сегмент становлять ознайомчі курси («*prova på kurser*»), які виконують функцію первинного залучення громадян до оборонної діяльності [7]. Таким чином, ці джерела дозволяють реконструювати зміст і методи підготовки, хоча потребують критичного аналізу як офіційні матеріали інституції.

Важливе джерельне значення мають внутрішні звіти організації, зокрема річний звіт за 2012 рік [13], який відображає реальний стан діяльності, масштаби підготовки та участь добровольців у різних програмах. Такі документи дозволяють реконструювати сучасні практики функціонування організації, хоча й потребують критичного підходу через їхній інституційний характер.

Особливе місце у джерельній базі займають матеріали, що стосуються молодіжної діяльності Шведської асоціації оборонної підготовки. У відповідних розділах підкреслюється, що організація здійснює підготовку молоді через спеціалізовані курси та програми [11; 12]. Ці програми орієнтовані на формування базових навичок безпеки, лідерства та командної роботи. Водночас важливо зазначити, що молодіжна діяльність Шведської асоціації оборонної підготовки є частиною ширшої системи добровільних оборонних організацій. Це підтверджується матеріалами платформи Frivilligförsvaret, де наголошується на можливості участі молоді в оборонній діяльності та підготовці [10]. Окремо підкреслюється значення залучення сім'ї до цього процесу, що відображає соціальний характер підготовки [9]. Зазначені матеріали вказують на те, що молодіжний компонент діяльності Шведської асоціації оборонної підготовки має не лише військовий, а й соціально-виховний характер, спрямований на формування громадянської відповідальності.

Отже, джерельна база дослідження діяльності Шведської асоціації оборонної підготовки є багатокомпонентною та включає: а) історико-аналітичні праці, передусім [2]; б) внутрішні документи організації [13]; в) офіційні матеріали [5–7; 11–12]; г) державні аналітичні та методичні документи [1; 3; 4; 8]; г) ресурси добровільного оборонного сектору [9–10]. Специфікою цієї бази є переважання інституційних джерел над академічними дослідженнями, що зумовлює необхідність їх критичного осмислення.

Підсумовуючи, відзначимо, що історіографія діяльності Шведської асоціації оборонної підготовки характеризується обмеженістю спеціалізованих наукових досліджень і значною залежністю від офіційних джерел. Водночас наявний корпус матеріалів дозволяє реконструювати основні напрями діяльності організації, її роль у системі «тотальної оборони» Швеції та значення у підготовці громадян, зокрема молоді. Шведська асоціація оборонної підготовки виступає важливим інструментом інтеграції громадянського суспільства в оборонну систему держави, поєднуючи елементи військової підготовки, громадянського виховання та соціальної мобілізації. Це визначає її унікальне місце в сучасній європейській практиці підготовки населення до забезпечення національної безпеки.

## JITEPATYPA

1. Befattningar frivilliga försvarsorganisationer kan utbilda till. *Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB)*. URL: <https://www.msb.se/sv/amnesomraden/krisberedskap--civilt-forsvar/beredskap-for-aktorer/samverka-med-frivilliga--for-dig-som-ar-offentlig-aktor/befattningar-ffo/>

2. Björemann C. Försvarsutbildarna 100 år. Stockholm: Svenska Försvarsutbildningsförbundet, 2012. 189 s.

3. Du behövs din insats gör skillnad : frivilliga försvarsorganisationer. Karlstad: Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. [n. d.]. URL: <https://rib.msb.se/filer/pdf/28489.pdf>

4. Engagera dig i en frivillig försvarsorganisation – du behövs! *Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB)*. URL: <https://www.msb.se/sv/rad-till-privatpersoner/engagera-dig/engagera-dig-i-en-frivillig-forsvarsorganisation---du-behovs/>

5. Kurser för dig i frivillig försvarsorganisation och Försvarsmakten. *Försvarsutbildarna*. URL: <https://www.forsvarsutbildarna.se/utbildning/kurser-for-dig-i-frivillig-forsvarsorganisation-och-forsvarsmakten/>

6. Om oss. *Försvarsutbildarna*. URL: <https://www.forsvarsutbildarna.se/om-oss/>

7. Prova på kurser. *Försvarsutbildarna*. URL: <https://www.forsvarsutbildarna.se/utbildning/prova-pa-kurser/>

8. Så bidrar frivilliga till god beredskap: vägledning. *Karlstad: Myndigheten för samhällsskydd och beredskap*, 2024. URL: <https://rib.msb.se/filer/pdf/29873.pdf>

9. Till dig som förälder. *Frivilligförsvaret*. URL: <https://frivilligforsvaret.se/ungdom/foraldrar/>

10. Ung i frivilligförsvaret. *Frivilligförsvaret*. URL: <https://frivilligforsvaret.se/ungdom/ungdomsverksamhet/>

11. Ungdom // *Försvarsutbildarna*. URL: <https://www.forsvarsutbildarna.se/ungdom/> (дата звернення: 15.04.2026).

12. Ungdomskurser. *Försvarsutbildarna*. URL: <https://www.forsvarsutbildarna.se/utbildning/ungdom/>

13. Verksamhetsberättelse med årsbokslut 2012. *Försvarsutbildarna*. 2012. URL: <https://www.cleardesign.se/forsvarsutbildarnas-arsredovisning-2012/Forsvarsutbildarnas-arsredovisning-2012.pdf>